

teljno“. — Vse to piščevo prizadevanje pa je v precejšnji meri samo znak simpatične dobre volje, ki je nezadovoljna s sedanjimi razmerami v naši prozi — in kdo izmed nas ni?! — ki pravi cilj nekako instinktivno slutiti, ki pa se v svoji mladostni impetuznosti včasih zaleti na steze, ki peljejo mimo tega cilja. —

Ni več prava sezona, v kateri se priporočajo in kupujejo koledarji. Nič za to! Ta „kalendar“ je tak, da bo ohranil trajno vrednost. Ni še razprodan — tolle et lege!

J. A. G.

Dr. Prohaska Dragutin: Pregled hrvatske i srpske književnosti i ogledi (Hrvatska čitanka za 3. i 4. razred trgovačke akademije. Zagreb, 1918. Cena 8 K. Str. 464).

Dr. Prohaska, profesor trgovske akademije v Zagrebu, je literarnim zgodovinarjem in čitateljem hrvatskih revij dobro znan. Široka je njegova literarna načitanost in izobrazba; pozna ruski in češki svet, pozna pa tudi Francijo. Njegove literarne kritike in eseji niso vsakdanji pojavi. Zanimanje zasluži tudi šolska knjiga, ki jo tu naznanjamo in ki bo kot priročna knjiga dobrodošla tudi nedijaškim krogom.

Hrvatska in srbska književnost, pravi avtor v uvodu, je ena celina, ker so Hrvači in Srbi en narod istega porekla in jezika. Toda živeli so v prošlosti ločeni drugi od drugih, razdvojeni cerkveno in državno; zato se hrvatska in srbska književnost ne krijeta vedno v svojem razvoju, marveč gresta vzporedno, tako da včasih druga za drugo ne vesta. Isto bi se dalo reči o razmerju slovenske književnosti do hrvatske in srbske; zato pa bi v knjigo po isti pravici lahko prišla tudi slovenska literatura; seveda knjiga je bila zasnovana že l. 1914., ko smo mi tostran Sotle za krono sv. Štefana bili še tujci. — Razdelitev literarnega razvoja je deloma nova. Prohaska razločuje najstarejšo dobo (10.—15. stoletje), cerkveno in fevdalno književnost; drugo dobo (15. do 19. stoletje), renesansno, vlastelinsko in ljudsko književnost (te književnosti pri srbskem delu naroda n); tretjo dobo (19. stoletje), meščansko in narodno književnost. V prvi dobi daje književnosti obiležje cerkev, v drugi dvor, v tretji narod. — Vsa knjiga obsega dva dela: prvi je „pregled hrvatske in srbske književnosti“, t. j., prava literarna zgodovina, drugi del so pa „ogledi“, t. j., vzorci iz literature same ozirama literarna krestomatija. V prvem delu naglašava avtor (bolj nego životopise) socialni milié dob in pa karakteristike pisateljev. Čitanka obsega — kar je pri šolskih knjigah redko — tudi hrvatsko in srbsko moderno, vendar manjka iz nje vzorcev; v krestomatijo so kot zadnji sprejeti Vojnović, Tresić-Pavičić in Kranjčević. Na koncu poedinih vzorcev se nahajajo pojedina vprašanja, ki od literature vodijo naravno v literarno zgodovino; tako se na koncu odlomka srednjeveškega življenjepisa Aleksandra Velikega vpraša: „Kaj je v tem prikazovanju smrti Aleksandrove očitno izmišljeno? Ni li v tem sledu srednjeveškega krščanstva?“ Pri liriku 16. stoletja Hanibalu Luciću je vprašanje: „Kako stoji pesnik napram sodobni ljubavni liriki?“ — Kakor sem že omenil, bi v današnje šolsko hrvatsko-srbsko literarno zgodovino spadali tudi Slovenci, kakor pričakujemo v slovenski knjigi pregled hrvatske in srbske literature. V Prohaskovi knjigi tega ni; da, Slovenci se ne omenjajo niti tam, kjer snov sama sili k temu, na pr. pri protestantizmu. Pri ilirizmu (str. 127) nahajamo opazko: (Na Ilirce so vplivali) izmed Slovencev: Janez Bleiweis, Peter Dainko, Bartolomej Kopitar, Franjo Miklošič.

i. dr. Ti možje da so vplivali na Ilirce? — „Kr. Čbelica“ (str. 137) se ne more dobro imenovati „list“. V novi naši skupni državi bodo tudi šolske knjige morale biti novejšje in skupnejše. Kakor sem naknadno zvedel, je g. dr. Prohaska že oskrbel za svojo knjigo dodatek o slovenski literarni zgodovini. Tako bo vidna razlika med letom 1914. in 1918. Dr. Fr. Ilešič.

Odkod rodbinsko ime slovenskih Kraigher-jev? Čul sem pred kratkim v nekem pogovoru trditev, da je rodbinsko ime *Kraigher* v zvezi s krajevnim imenom *Kraig* (severno Sv. Vida na Koroškem v dolini rečice Wimitz), ki je slovanskega izvora, ker tiči v njem slovenska beseda *kraj*, -a „locus“. Ta trditev mi je dala v roke pero, da napišem par vrstic. Otto Kämmerl, Anfänge deutschen Lebens, str. 147, imenuje med slovenskimi krajevnimi imeni že omenjeni *Kraig* in ga spaja z besedo *kraj* (opom. 1.: „*Kraj-Kraig*“). Ta razlaga pa že nelingvistično ne more zadovoljiti, ker odkod naenkrat -g; vemo sicer, da je v stari dobi služil *g* za *j*, a to je bila le grafična varianta. V naši besedi pa je *g* glas in ne znak in zato *Kraig* ne more biti iz *Kraj*. Pa ne le to: tudi starejše oblike tega imena nas uče isto. V l. 1377. beremo *Chriwich* (gl. Jaksch, Mon. hist. duc. Car. III. 521), l. 1154—1156: *Chriwich* (gl. Schumi, Urk. u. Reg. B. d. Herz. Krain l. 109); okrog l. 1144: *Criwich* (gl. Schumi l. c. 97); l. 1254. pričujeta *Livtoldus plebanus de Chrich* in *Hertwicus dapifer de Chrich* (Schumi l. c. II. 162); l. 1266. imamo pričo *Wilhalmus de Chreich* (Schumi l. c. II. 282) itd. Iz tega vidimo, da je prvotno ime *Chriwich* prešlo v **Chriwch*, **Criuch*, kar je še ohranjeno v današnjem nazivu gore severozapadno *Kraiga*, namreč *Kreugerberg*. Ker govori Nemeč za književni —eu— v narečju —ai—, je pričel tudi tu govoriti *Kraig* (*Chreich*); prim. *Naikhiara* za *Neunkirchen* ali *Leiben* pri Pöggstallu za starejši *Liupin*. Z ozirom na obliko *Chrich* v listinah pa je najboljšje, da izvajamo *Kraig* in *Kriig* in to iz **Criuch*, kjer je pred istozložnim -ch izpadel —u—. Razlago imena smemo nasloniti le na *Chriwich*. Radi sufiksa si ne upam rekonstruirati končno veljavne slovenske oblike. Zdi se, da je *Chriw-* brezdvomno naše *kriv-* (prim. *Krivo brdo* na Gorenjskem; *Krivec* nad Mariborom; *Krivica* pri Pilštajnu). *Kraig* torej nikakor ne more biti slovenski *Kraj*, ki pa živi najbrž v današnjem *Grai* (ob Wimitzi in potoku Griffen).

Rodbinsko ime *Kraigher* pa bi bilo popolnoma lahko izpeljano iz krajevnega imena *Kraig*; pričakovali bi le pišavo *Kraiger*. Vendar iz drugih razlogov slovenski *Kraigherji* niso iz koroškega *Kraiga*. Sledimo imenu: *Kraigherje* imamo okrog Postojne, na Krasu proti Gorici, na Goriškem, v Furlaniji. Prišli so k nam torej po isti poti kot logaški *de Gleria*, t. j. z visoke Furlanije, kjer imamo kraje *Gleris*, *Gleriis* (lat. *glarea*, beneško *giara*, furl. *glerie*). Tako najdemo ime *Kraigher* v Paluzzi v Val di S. Pietro (severno Tolmezza) in v nemški občini Bladen-Sappada (med Auronzo in Rigolato) v Karnskih Alpah. Vemo, da so bile v teh krajih obširne nemške kolonije, katerih borni ostanki so se sredi retoromanskega življa ohranili še do danes. Sem nas vede ime *Kraigher* že s svojim italijanskim znakom —gh— in v teh krajih mu najdemo tovariše: *Longher*, *Figher*, *Valdegger* i. dr. Ime *Kraigher* (tudi *Craighero* v Paluzzi) moramo torej razlagati iz bavarsko-frankovskega narečja karnskih kolonistov. Poleg *Craighero* imamo še starejše ime *Grighero*, ki nam jasno pove svoj izvor, namreč današnji nemški *Krieger* = borec. Navidezno ugovarja tej izpeljavi samo dvoglasni —ie— današnje nemščine (bav. dial. —iə—). Vendar imamo tudi oblike z diftongom —ei— namesto —ie—: n. pr. *Deitrihe*,